

venienter satisfacere non poterat : ergo fuit mediator ut homo Deus.

Certum est insuper Christum etiam nunc pro nobis orare in cœlo, et officio mediatoris quodam modo adhuc fungi : nam *Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum*, I Joan. XXI; *Jesus Christus qui mortuus est, imo et qui resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*, Rom. VIII, 34. Qua autem ratione hoc munere nunc fungatur, an sola humanitatis suæ et meritorum quæ acquisivit repræsentatione, an aperta oratione, definire non valemus.

ARTICULUS QUARTUS.

DE CHRISTO, QUATENUS EST CAPUT ECCLESIE ET ANGELORUM.

Certum est 1° Christum esse caput Ecclesiæ seu omnium fidelium ipsi sub pastorum regimine servientium ; hoc enim expresse continetur in Scriptura. Eph. I, 22 : *Ipsam dedit (Deus) caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*. Ibid. V, 23 : *Christus caput est Ecclesiæ, ipse salvator corporis ejus*. Coloss. I, 18 : *Ipsus est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis : ut sit in omnibus ipse primatum tenens*.

Et vero, ut quis caput alicujus corporis moralis seu hominum cœtus merito dicatur, tres sufficiunt conditiones, ut scilicet aliis sit conjunctus, eos dignitate præcellat, eisque bona ipsorum conditioni necessaria communicet : atqui tres illas conditiones sibi vindicare potest Christus respectu Ecclesiæ. 1° Fidelibus conjunctus est ratione suæ humanitatis, *propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens : Nuntiabo nomen tuum fratribus meis ; in medio Ecclesiæ laudabo te*, Hebr. II, 11 et 12. 2° Eos omnes præcellit dignitate, ratione divinitatis. 3° Bona conditioni eorum necessaria ipsis communicat, nempe gratiam in terris et gloriam in cœlis. Ergo.

Certum est 2° Christum ut hominem esse caput angelorum : B. Paulus, Eph. I, 20, dicit Deum constituisse Christum *ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem*

principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus ejus, Coloss. II, 10. Christus dicitur *caput omnis principatus et potestatis*. Ergo.

Quomodo autem Christus ut homo conjunctus sit angelis, quas eis conferat gratias, explicare non intendimus : ineffabilia sunt alterius vitæ mysteria.

CAPUT OCTAVUM.

DE SATISFACTIONE CHRISTI.

Tot undique profluunt bona ex altissimo Incarnationis mysterio, ut Ecclesia de lapsu Adami dicere non timeat : *O felix culpa quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem !* Innumera hæc misericordiæ prodigia explanare vel etiam enumerare non aggredimur. Verum de satisfactione Christi plura nobis dicenda sunt, et præsertim de ejus necessitate, veritate et perfectione, quod in triplici articulo persolvemus : quartum addemus de merito Christi.

ARTICULUS PRIMUS.

DE NECESSITATE SATISFACTIONIS CHRISTI.

Constat, ex dictis ubi de necessitate Incarnationis, satisfactiones Christi non fuisse necessarias absolute, nec in hypothesi creationis mundi, nec etiam post hominis lapsum, quia Deus potuisset hominem in statu lapsus relinquere vel gratis ei condonare, vel imperfecta satisfactione placari. Probavimus vero Incarnationem, ac proinde satisfactiones Christi strictè necessarias esse, ex hypothesi quod Deus condignam satisfactionem pro peccato exigeret : hic ergo petitur an hypothesis ista vere existat, id est, an reipsa Deus condignam satisfactionem pro peccato exigat.

Negant Sociniani, qui, Christum esse purum hominem

arbitrantes, docere debuerunt et revera docuerunt Deum condignam satisfactionem pro peccato non exigere, sed paratum esse omnibus respicientibus quæcumque delicta gratis condonare.

De fide est Christum esse Deum. Nunc igitur probandum est tantum Deum condignam pro peccato satisfactionem exigere. At constat, ex ipsismet satisfactionibus Christi, Deum condignam pro peccatis nostris satisfactionem exegisse, ut patebit ex dicendis.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE VERITATE SATISFACTIONUM CHRISTI.

Sociniani, licet divinitatem Christi negent, eum tamen agnoscunt ut sacerdotem et victimam, ut salvatorem et mediatorem, sed metaphoricè, eo sensu videlicet quod per voluntariam sui mortem quasdam adimpleverit conditiones requisitas ut Deus gratis nobis condonaret, sua doctrina suisque exemplis viam Deum placandi nobis monstraverit. In ea opinione Christus non fuit causa salutis hominum, sed solum conditio sine qua homines non obtinissent salutem a Deo sibi paratam.

Contrarium universi tenent theologi, dicentes mortem Christi fuisse causam proprie dictam et sine qua non salutis nostræ; cum quibus sit

PROPOSITIO.

Christus pro nobis vere satisfecit et satisfactiones ejus fuerunt causa sine qua non salutis nostræ.

Prob. Scriptura sacra, Symbolis fidei, constanti traditione et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Aliquos seligemus textus inter innumeros qui citari possent.

Isai. LIII, 5 : *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras; attritus est propter scelera nostra : disciplina pacis nostræ super eum, et livore ejus sanati sumus.*

I Petr. I, 18 : *Scientes quod non corruptibilibus auro vel*

argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi et incontaminati.

Rom. VIII, 32 : *Proprio filio suo non pepercit (Deus); sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Ibid. v, 10 : *Cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.* Unde sic : Ille vere et proprie pro nobis satisfecit, qui livore suo nos sanavit, sanguine suo tanquam pretio nos redemit, pro nobis traditus est, et per mortem suam nos Deo reconciliavit : atqui hæc omnia fecit Christus, ut constat ex testibus citatis.

Wescheider, auctor lutheranus, in suis *Instit. theol. dogm. Christ.*, § 136, fatetur 1° dogma catholicorum, circa satisfactiones Christi, in Scripturis sacris contineri, et in vanum Socinianos allaborasse ad illud tollendum; 2° scriptores sacros adulteratis traditionibus utentes, in hoc errasse, id sapienter permittente Providentia divina, et post ipsos Ecclesiam in errorem incidisse. Ergo 1°.

2° *Ex Symbolis fidei.* In illis enim Ecclesia profitetur Christum pro nobis passum, mortuum et sepultum esse. Hæc autem verba cum satisfactione pure metaphorica conciliari non possunt : ergo 2°.

3° *Constanti traditione.* Sociniani fatentur omnes Patres in hoc sensu scripsisse, sed auctoritatem illorum parvipendunt : nos vero argumento præscriptionis evincimus illos hanc doctrinam ab Apostolis et ab ipso Christo emanasse, quia repugnat traditionem adeo universalem et constantem aliud initium habuisse. Ergo 3°.

4° *Ratione.* 1° Si Christus eo sensu tantum nos redemerit, quod sublimem quam docuerat doctrinam morte sua confirmaverit, dicendum est martyres etiam pro nobis mortuos esse, siquidem mortem gloriose oppetendo, doctrinam Christi suo modo confirmaverunt : attamen unus pro omnibus mortuus est, inquit Apostolus, II Cor. v, 14. 2° Redemptio nostra non morti, sed doctrinæ et exemplis Christi tribuenda foret : atqui tamen in Scriptura et in tota traditione morti Christi tribuitur. 3° Semper creditum est, etiam in falsis religionibus, divinitatem offen-

sam non placari nisi ope sacrificii, effusionis sanguinis in expiationem peccati, substitutionis victimæ, communius excellentis, innocentis, loco rei cuius expiandum erat crimen (*De Maistre, Eclaircissements sur les sacrifices*): porro unanimis et constans hæc omnium populorum traditio optimum subministrat argumentum contra eos qui necessitatem sacrificii ac satisfactionis pro remissione peccatorum negant. Ergo 4°.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Nullus est textus Scripturæ a catholicis allegatus, qui in sensum Socinianorum verti non possit: ergo catholici non probant, etc.

R. 1°. Dist. ant. Nullus est textus... qui in sensum Socinianorum verti non possit explicatione præpostera, *concedo*; explicatione naturali, *nego ant.* Quis enim dicet verba Scripturæ a nobis allegata sensu naturali et obvio significare Christum exemplis suis tantum pro nobis satisfecisse? Hoc ridiculum et perabsurdum omnibus patet.

R. 2°. Nego conseq. Etiam si omnes textus a catholicis allegati in sensum Socinianorum reipsa verti possent, inde concludi non posset eos in tali sensu accipiendos esse; nam genuinus Scripturæ sensus ex constanti traditione requirendus est, non vero ex uniuscujusque ratione fallibili: atqui constans traditio præfatos textus aliosque similes in sensu nostro intellexit: ergo.

Inst. 1°. Ex consueto loquendi modo Scripturæ, Deus gratis delicta hominum remittit: at ea gratis non remitteret, si Christus vere pro nobis satisfecisset: ergo.

R. Nego min. 1° Quia Deus gratis proprium tradidit Filium qui pro nobis satisfaceret; 2° quia satisfactiones Christi, quantumvis condignas, pro nobis acceptare non tenebatur: poterat exigere ut nosmetipsi condignas satisfactiones persolveremus. Unde redemptio nostra simul tribuenda est misericordiæ divinæ et pretio quod Christus pro nobis exsolvit: *Justificati gratis*, inquit B. Paulus: Rom. III, 24, *per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.* Ergo.

Inst. 2°. Si quis debitum reale, v. g., centum nummos, pro debitore solvat creditori, dici non potest creditorem debitum gratis condonare: ergo *a pari*, si Christus vere pro nobis satisfecerit, jam dici non potest Deum delicta nostra gratis remittere.

R. Nego conseq. et paritatem. *Rationes disparitatis sunt*, 1° quod Deus ex pura misericordia redemptorem nobis concesserit, et 2° quod satisfactionem alterius pro debito nostro personali acceptare dignatus fuerit, quamvis illam nostro respere potuisset: contra vero in allato exemplo, 1° creditor non dat principium solutionis sibi faciendæ; et 2° summa pecuniæ sibi soluta nihil ultra exigere potest: essentielle hoc igitur datur discrimen inter debitum reale et debitum personale, quod prius a qualibet persona æquivalenter solvi, dum posterius a solo offendente stricte præstari possit. Ergo.

Inst. 3°. Debitum nostrum erat mors æterna quam Christus non subit nec subire potuit: ergo improprie pro nobis satisfecit.

R. Nego conseq. Nam satisfactiones Christi erant valoris infiniti: ergo pro nobis proprie satisfacere potuit, licet mortem æternam nobis destinatam non subierit. Etenim, morti æternæ eramus quidem addicti, sed quia, ut diximus, injuriam Deo per peccatum illatam reparare non valebamus. Atqui Christus, pro nobis condignam satisfactionem offerendo, ipse reparavit injuriam et abstulit poenam. Unde *vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit*, Isai. LIII, 4; *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus, cujus livore sanati sumus*, I Petr. II, 25. Numquid realitas satisfactionum Christi clarius exprimi potuisset? Ergo.

Inst. 4°. Tenemur adhuc in hac vel in altera vita pro peccatis remissis satisfacere, ut probatur in *Tractatu de Pœnitentia*: at si Christus vere et proprie pro nobis satisfecisset, amplius satisfacere non teneremur: ergo.

R. Nego min. Christus enim adimplevit conditionem quam Deus statuerat ut condonatio nobis concederetur,

re ipsa superabundantem obtulit satisfactionem; sed ex divino decreto, quod venerari, non vero nimia curiositate scrutari debemus, pro hujus satisfactionis applicatione, necesse est ut aliquo modo et nos satisfacere studeamus. Unde Apostolus, Coloss. 1, 24: *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea.*

Objicitur insuper 1° injustum esse innocentem pro reo plecti; repugnare aliquem fieri pro capitali alterius crimine sponsoem, juxta hæc Deut. xxiv, 16, verba: *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur*; 3° Deum, ut pote summe bonum, consentire non potuisse ut Christus innocens peccatoribus substitueretur et acerbissima toleraret supplicia.

R. Ad solvenda hæc aliaque ejusdem generis objecta ex ordine naturali petita, in memoriam revocandum est essentiam satisfactionis respectu Dei in eo sitam esse quod, per externam protestationem infiniti valoris, negatio supremi dominii Dei digne compensetur. At Christus, voluntarie obediens, negationi supremi dominii Dei opposuit actum externum Deo infinite gloriosum. Ergo realiter obtulit et quotidie offert Deo condignam satisfactionem pro peccato.

Cunctæ autem comparationes ex ordine naturali de promptæ, ut solutio pretii debiti, qualitas sponsoris, substitutio innocentis pro criminoso morientis, etc., valde sunt imperfectæ, et afferri non possunt in elucidationem articuli fidei intellectu difficilis.

Certum est ex doloribus et morte Christi efficacissima fluere remedia vitiis hominum opposita, et invincibilia motiva quibus animæ in angustiis hujus vite constitutæ firmari et ad perseverandum determinari queant. Multæ autem aliæ existere possunt rationes nobis ignotæ cur Deus hanc nos salvandi viam præ cæteris elegerit. Infinitam ejus misericordiam et immensam Christi charitatem profunda veneratione demirari debemus, non vero tenebrosa sapientia nostra divinorum mysteriorum arcana perscrutari et humano modo explicare conari.

ARTICULUS TERTIUS.

DE PERFECTIONE SATISFACTIONUM CHRISTI.

Catholici, universim admittentes Christum vere pro nobis satisfacisse, inter se, illæsa fide, de valore satisfactionis ejus disputant, utrum scilicet in rigore justitiæ et ad strictos juris apices fuerit perfecta: fere omnes tamen affirmant. Ut autem satisfactio Christi sit perfecta, tres communius requiruntur conditiones, videlicet 1° ut sit saltem æquivalens, 2° ex propriis et ex aliis indebitis, et 3° ad alterum. Hæc in tribus paragraphis expendemus.

§ I. — An satisfactio Christi fuerit saltem æquivalens.

Calvinistæ contendunt satisfactiones Christi adeo fuisse abundantes, ut nullo modo satisfacere teneamur nec possimus, quin injuria satisfactionibus Christi inferatur. Confutantur in Tractatibus *de Gratia* et *de Pœnitentia*. Nunc, ut diximus, quæstio est inter catholicos.

Nonnulli negarunt satisfactionem Christi de se æquivalentem esse, sed tantum ex acceptatione Dei, ut videre est apud Card. *de Lugo*, de Incarnat., disp. 6, sect. 1. Communis et fere unanimis sententia contrarium tenet.

PROPOSITIO.

Satisfactio Christi fuit non solum æquivalens, sed superabundans.

Prob. Scriptura sacra, auctoritate Clementis VI, testimoniis SS. Patrum, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Rom. v, 15: *Non sicut delictum, ita et donum: si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.* Et ibid. v. 20: *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia: at si satisfactiones Christi ex sola acceptatione Dei sufficerent, dici non posset gratiam unius hominis super delictum abundare et superabundare.* Ergo 1°.

2° *Auctoritate Clementis VI*, qui in bulla qua Jubilæum, anno centesimo duntaxat celebrandum, ad quinquagesimum reducit, docet satisfactiones et merita Christi esse infinita, delicta superabundare, et thesaurum Ecclesiæ inde conflare. Ergo 2°.

3° *Testimoniis SS. Patrum*. S. Cyrillus Hierosol., Catechesi 13, n. 33 : « Non tanta erat peccantium iniquitas, » quanta ejus qui nostri gratia moriebatur justitia : non » tantum peccavimus quantum ille excludit qui pro nobis » animam posuit. »

S. Chrysost., Homil. 10 in Epist. ad Rom., n. 2 : « Longe » plura quam debeamus solvit Christus, et tanto plura » quanto immensum pelagus ad stillam aquæ collatum » majus est. » Certe hæc testimonia aliaque similia quæ afferri possent, de satisfactione per congruentiam tantum æquivalente intelligi nequeunt. Ergo 3°.

4° *Ratione*. Vel enim peccata sunt finita, tum in se, tum numero, ut volunt Scotistæ alique multi; vel malitia eorum est infinita, ut contendunt Thomistæ : at, in utraque hypothesi, satisfactio Christi superabundat. In priori casu, nulla est difficultas; nam actiones Christi, ut pote actiones personæ divinæ, infiniti sunt pretii : infinitum autem quodlibet finitum valde superat : ergo. In posteriori vero hypothesi, licet major sit difficultas, fatendum tamen satisfactionem Christi non solum æquivalere, sed superabundare; nam 1° Deus multo plus dilexit Filium suum unicum quam peccatum odio habuit. 2° Singuli actus Christi complete et sub omni respectu fuerunt perfecti. 3° Non solum actus suos perfectissimos obtulit Christus, sed totam personam suam divinam, non semel, sed multoties. Porro una tantum gutta ejus sanguinis *pro redemptione generis humani suffecisset* : sunt verba Clementis VI in bulla citata. Non modicam autem guttam, sed profluvium sanguinis effudit Christus, et multa alia fecit et passus est quæ pariter infiniti erant valoris : ergo cumulata exstitit superabundantia. Ergo 4°, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Illa satisfactio non est superabundans nec æquivalens, cui aliquid deest : verum aliquid satisfactioni Christi deest, ut patet ex his B. Pauli verbis, Coloss. 1, 24 : *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia*. Ergo.

R. Dist. min. Satisfactioni Christi aliquid deest quoad applicationem, *conc.*; quoad sufficientiam, *nego min.* Et enim Christus superabundanter pro toto genere humano satisfecit; sed Deus, pro rationibus sibi cognitis, statuit ut Filii sui satisfactiones et merita non applicarentur sine aliqua ex parte hominum satisfactione. Unde Apostolus, propriæ carnis conflictatione et arduis laboribus suis, ea quæ passionum Christi deerant duplici modo adimplebat, videlicet, applicationem meritorum ejus sibimetipsi concilians, et simul Ecclesiæ propagationem, gentium conversionem et fidelium perseverantiam procurando. Ergo.

Inst. 1°. Satisfactiones Christi sunt finitæ : ergo aliquid eis etiam quoad sufficientiam deest. Ergo.

R. Nego ant. Satisfactiones enim Christi sunt actiones personæ divinæ, siquidem unica est persona in Christo, quæ est persona Verbi divini, et actiones sunt suppositorum : atqui actiones personæ divinæ sunt infinitæ dignitatis : ergo.

Inst. 2°. Satisfactiones Christi a natura humana procedebant : atqui natura humana sub omni respectu erat finita : ergo.

R. Dist. maj. A natura humana divinitati in unitate personæ conjuncta, *concedo*; secus, *nego maj.* Certum est quidem satisfactiones Christi a natura humana processisse; sed non minus certo constat illas, ratione unionis hypostaticæ, fuisse personæ divinæ, et theandricas : at, sub hoc respectu, infinitæ sunt dignitatis : ergo.

Inst. 3°. Persona divina in satisfactiones Christi reipsa non influit. Ergo.

R. Nego ant. Persona enim Christi ex duplici natura coalescebat, divina scilicet et humana : quidquid ex una

natura procedebat, revera unicæ personæ divinæ erat. Unde ens physicum satisfactionum Christi, si ita loqui liceat, erat naturæ humanæ, et sub hoc respectu finitum; sed ens morale, quod præcipue attendi debet, solius erat personæ divinæ, et sic infiniti valoris. Ergo.

Inst. 4°. Persona divina non potest humiliari, nec pati, nec offerri, etc. : ergo satisfactionibus Christi infinitum pretium dari non potuit.

R. Dist. ant. Persona divina non potest, etc., in divina sua natura, *conc.*; in humana, *nego ant.* Ratio distinctionis patet ex dictis.

Inst. 5°. Si singulæ actiones et passiones Christi infiniti sint valoris, non sunt aliæ aliis majores, sed omnes prædicandæ sunt æquales: atqui hoc absurdum est. Ergo.

R. Nego maj. Nam ibi non agitur de ente simpliciter infinito, quo nihil majus vel æquale excogitari potest, bene vero de actibus dignitatis infinitæ participantibus; porro nihil vetat quominus multi hujusmodi sint actus inter se æquales, vel inæquales, juxta modum quo infinitæ dignitati participant. Res patet exemplo quod superius, ubi de malitia peccati infinita, attulimus. Ergo.

Inst. 6°. Ex dictis, Christus per effusionem modicæ guttæ sanguinis mundum redimere potuisset: ergo cæteræ ejus satisfactiones sunt inutiles, quod absurdum videtur.

R. Nego conseq. Nam 1° si satisfactiones Christi peccata hominum longe superaverint, suprema majestate Dei, quem honorabant, majores esse non potuerunt. 2° Infinitam Christi charitatem magis ostendebant. 3° Homines efficaciori motivo ad detestanda sua peccata excitabant. Aliæ forsitan et meliores existunt rationes quæ intelligentiam nostram fugiunt, Ergo.

Inst. 7°. Deus potuisset satisfactiones Christi non acceptare: at si fuissent condignæ et æquivalentes, eas acceptare debuisset. Ergo.

R. Dist. maj. Deus potuisset non consentire ut Christus substitueretur peccatoribus, *concedo*; quia, cum de injuria personali ageretur, jus habebat condignam satisfactionem ex parte ipsorum offendentium exigendi; potuisset,

substitutione semel posita et acceptata, æquivalentes et superabundantes satisfactiones non acceptare, *nego maj.*; tunc enim manifesta exstisset contradictio inter conditionis acceptationem, et satisfactionum superabundantium recusationem.

§ II.— An satisfactio Christi fuerit ex propriis et alias indebitis.

Vasquez cum pluribus negat Christum ex propriis et alias indebitis satisfacisse, atque ideo vult satisfactionem ejus, licet condignam et superabundantem, ex hac parte in rigore justitiæ non fuisse perfectam.

Suarez negat etiam satisfactionem Christi fuisse ex propriis: contendit tamen eam in rigore justitiæ fuisse perfectam; quia, juxta ipsum, conditio *ex propriis* ad perfectionem satisfactionis non est necessaria: admittit vero conditionem *ex alias indebitis*, sed dicit Christum, etsi actus suos satisfactorios ad Deum referre debuerit titulo gratitudinis et dependentiæ, eos titulo justitiæ non debuisset.

Cardinalis *de Lugo* fatetur Deum habuisse jus strictum omnes actus satisfactorios Christi exigendi, sed eos exigere noluisse: unde Christus revera eorum erat dominus, eosque offerens, ex propriis et alias indebitis satisfacit.

Gonet et plerique Thomistæ arbitrantur Christum ex propriis et alias indebitis vere satisfacisse, hasque conditiones ad perfectam satisfactionem necessarias esse. Verum qua ratione duæ illæ conditiones in satisfactionibus Christi reperiuntur, non sibi consentiunt: in tres abeunt sententias valde subtiles, quas hic non referemus.

Tournely, Witasse, et alii distinguunt in satisfactionibus Christi valorem objectivum, qui est sub dominio totius Trinitatis; et valorem personalem, qui solius est personæ Verbi divini. Christus, hunc valorem offerendo, satisfacit ex propriis et indebitis.

Sed probabilius ille valor etiam toti Trinitati tribuendus est: est enim opus externum saltem morale: at quodlibet opus divinitati externum totius est Trinitatis. Ergo.

Attamen plerique theologi notant Christum speciale in hunc valorem habuisse dominium tanquam in opus ex ipsius voluntate procedens, et contendunt hoc sufficere ad satisfactionem ex propriis et indebitis.

Verum arbitramur omnes subtilissimas hujusmodi quæstiones prorsus rejiciendas esse velut inutiles et accuratam fidei doctrinam obscurari facientes. Constat Christum vere, condigne, superabundanter, gloriam Dei peccato læsam mirabiliter compensando, pro nobis satisfacisse. Ad quid debili mentis nostræ lumine investigare et quasi statera pensare modum divinæ ejus satisfactionis?

§ III. — An satisfactio Christi fuerit ad alterum.

Satisfactio in se spectata duas saltem supponit personas, unam offensam, et alteram injuriam reparare conantem. Cum autem Christus sit Deus, quæritur quomodo satisfactio ejus fuerit ad alterum.

Quidam, ut hanc difficultatem explicarent, docuerunt Christum non satisfacisse toti Trinitati, sed tantum Patri et Spiritui sancto.

Alii, cum *Vasquez*, simpliciter negant satisfactiones Christi fuisse ad alterum, et hanc conditionem esse necessariam; alioquin daretur in Christo alter et alter, sicque renovaretur Nestoriana hæresis.

PROPOSITIO.

Christus satisfacit Trinitati, et satisfactio ejus revera fuit ad alterum.

Prob. Scriptura sacra, auctoritate SS. Patrum, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Rom. v, 10 : *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus*; I Tim. ii, 5 : *Unus Deus, unus et Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus.* Unde sic : Christus nos reconciliavit cum Deo, Mediator fuit inter nos et Deum, satisfacit Deo : atqui Deus simpliciter est tota Trinitas : ergo.

2° *Auctoritate SS. Patrum,* quorum vices sustinebit

S. Fulgentius, de Fide ad Petrum, cap. 2, n. 23 : « Re-
» conciliati sumus per solum Filium secundum carnem,
» sed non soli Filio secundum divinitatem. Trinitas enim
» nos sibi reconciliavit per hoc quod solum Verbum car-
» nem ipsa Trinitas fecit. »

3° *Ratione.* Deum peccato offensum Christus sua satisfactione placavit : atqui non tantum Pater et Spiritus sanctus, sed tota Trinitas peccato fuerat offensa : ergo 3°, etc. Aliunde, etc. Ergo.

Quod satisfactio Christi fuerit ad alterum respectu Patris et Spiritus sancti, omnes consentiunt, *et ratio patet.* Sola difficultas est respectu Filii : atqui etiam sub hoc respectu sufficienter fuit ad alterum ; nam 1° Christus satisfactiones suas obtulit, non directe personæ Verbi, sed divinæ majestati sibi cum Patre et Spiritu sancto communi ; 2° propter diversitatem naturarum, voluntatum et operationum, actiones ejus quasi duplicem habebant faciem ; potuit ergo eas ex natura humana procedentes, sibi sub respectu alterius naturæ offerre, ferme sicut quæstor publicus qui, ut privatus, tributum solvere tenetur, illud solvendo, sibi et principi simul satisfacit ; solutio ab ipso facta duplicem habet respectum : sic et satisfactio Christi. Ubi enim duplex est natura in suo genere perfecta, duplex est jus ; jus autem unius ad alterum transferri potest. Ergo.

Quæritur an satisfactio Christi fuerit ad strictos juris apices, seu in stricto rigore justitiæ.

R. Qui aliquam ex dictis conditionibus illi deesse opinantur ea ratione dicunt ipsam in rigore justitiæ non fuisse ; verum longe communius docent theologi illam ad strictos juris apices fuisse : quæ sententia multo magis congruere nobis videtur Scripturæ sacræ, traditioni et rationi : 1° Scripturæ sacræ, quæ, satisfactiones Christi designando, nominibus *emptionis, redemptionis, solutionis, pretii* semper utitur ; 2° traditioni, quæ, in innumeris SS. Patrum textibus, iisdem Scripturæ vocibus, et in eodem sensu utitur ; 3° rationi ; nam Christus obtulit satisfactiones valoris infiniti, æquivalentes et superabundantes,

ut probavimus : ergo debuerunt esse ad strictos justitiæ, tum commutativæ, tum vindicativæ, apices. Ergo.

Monemus iterum quod Christus, voluntarie se Deo offerendo in reparationem injuriæ per peccatum illatæ, per actum externum infinitæ dignitatis contra negationem supremi domini Dei protestatus est, ac proinde superabundanter satisfecit. Hoc punctum remanere debet inconcussum, quæcumque excogitentur systemata ad naturam satisfactionis explicandam.

ARTICULUS QUARTUS.

DE MERITO CHRISTI.

Duplex distinguitur meritum, ut in Tractatu *de Gratia* dicimus, unum *de condigno* et alterum *de congruo*.

De fide est Christum vere et de condigno meruisse : hæc propositio evidentissime probaretur, si opus esset, ex Scriptura, SS. Patribus, conciliis, decisionibus summorum Pontificum et rationibus theologicis : ab omnibus Christianis admittitur, et a concilio Tridentino his verbis traditur, sess. 6, cap. 7 : « Justificationis causæ sunt : » finalis quidem, gloria Dei et Christi, ac vita æterna... ; meritoria autem, dilectissimus Unigenitus suus, » Dominus noster Jesus Christus, qui, cum essemus » inimici, propter nimiam charitatem qua dilexit nos, » sua sanctissima Passione in ligno crucis nobis justificationem meruit, et pro nobis Deo Patri satisfecit. » Et canone 10 : « Si quis dixerit homines sine Christi justitia, per quam nobis meruit, justificari.... anathema » sit. » Ergo.

Sed, hac veritate admissa, quæritur 1º quo tempore Christus mereri incœperit ; 2º per quos actus meruerit ; 3º quid sibi meruerit ; 4º an aliquid meruerit pro angelis ; 5º an pro dæmonibus ; 6º an pro damnatis ; et 7º an pro cunctis hominibus.

R. ad primum. Christus in primo conceptionis suæ instanti mereri incœpit ; tunc enim Deo Patri tanquam viciniam se obtulit, ut nobis testatur Apostolus, Hebr. x, 5 :

Ingrediens mundum, dixit : Hostiam et oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi.... Tunc dixi : Ecce venio.... ut faciam Deus, voluntatem tuam.

Ad secundum. Christus per omnes et solos actus humanitatis suæ liberos meruit. 1º Per omnes ; nulla quippe est ratio cur unus potius quam alius sit meritorius, cum omnes in suo genere boni et perfecti fuerint. 2º Solos ; actus enim divinitatis mereri nequeunt, siquidem ratio meriti supponit superiorem a quo recipienda sit merces ; Christus autem, ut Deus, superiorem non habet. 3º Liberos ; repugnat enim aliquem vere mereri mercedem per actus a quibus abstinere non potest : unde Christus nihil meritus est per actus amoris ex visione beatifica necessario fluentes.

Ad tertium. Christus promeruit nominis sui exaltationem, quod sic exprimit B. Paulus, Philipp. ii, 9 : *Propter quod Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium et infernorum ; proprii corporis glorificationem, aliaque ex unionem hypostatica non necessario fluentia.*

Ad quartum. Aliquem saltem gratiæ vel gloriæ gradum promeruit angelis ; nam, Coloss. ii, 10, caput eorum declaratur : ratio autem capitis exigit ut in membra saltem aliquo modo influat, et quædam bona eis communicet.

Ad quintum. Certum est, contra Origenem, Dydimum Alexandrinum et alios paucos veteres, qui volebant Christum mortuum aut aliquando moriturum esse pro dæmonibus, utrumque esse falsum. Primo, non mortuus est : nam 1º Christus *nusquam angelos apprehendit*, inquit Apostolus, Hebr. ii, 16, *sed semen Abrahamæ* ; 2º ii pro quibus mortuus est, dicuntur mortui in Adamo, II Cor. 14 ; 3º dicitur *Mediator Dei et hominum, Salvator omnium hominum, maxime fidelium*, etc. ; 4º sententiâ reprobationis in dæmones lata dicitur æterna et nunquam revocanda, ut videre est apud Matth. xxv, 41 ; II Petr. 1, 4 ; Epist. Jud. 6 ; 5º ita fert constans traditio et fides totius Ecclesiæ. Secundo, nunquam pro iis moriturus est, ut patet ex

textibus modo indicatis, ex his B. Pauli, Rom. VI, 9, verbis: *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*; et ex fide Ecclesiae.

Ad sextum. De fide est, contra Origenistas, Christum pro damnatis, ut damnatis, non mortuum esse, ac proinde nullum meritis ejus ex inferno liberatum fuisse aut liberandum esse; nam ubique, in Scripturis sacris, in Patribus et in cunctis traditionum monumentis, pœnæ damnatorum exhibentur ut æternæ. Ergo. Diximus, *ut damnatis*; quia damnati, dum in præsentī vita degebant, gratiæ Christi participes fieri poterant.

Ad septimum, dicimus Christum pro cunctis hominibus mortuum esse, *quod in Tractatu de Gratia*, cap. 4, § 2, sect. 7, probatur.

Quæritur an Christus ab æterno fuerit prædestinatus.

R. affirmative. Nam Deus ab æterno tulit decretum quo Christus in tempore exstiturus esset: at Christus, ut homo, gratis erat donandus, et ad gloriam æternam infalibilibiter deducendus: ergo merito dicitur *prædestinatus Filius Dei in virtute*, Rom. I, 4, supposito quod hic de vera prædestinatione agatur: multi quippe volunt hæc verba significare Christum declaratum esse Filium Dei in virtute, id est, in potentia miraculorum. Nihilominus prædestinatus est.

CAPUT NONUM.

DE CULTU CHRISTO ET CRUCI EJUS DEBITO.

Cultus generatim est actus quo alterum veneramur propter ipsius excellentiam, et in testificationem nostræ erga illum submissionis. Tria complectitur, scilicet 1° cognitionem intellectus excellentiam alterius percipientis, 2° dispositionem voluntatis se illi submittendi, et 3° actum formalem quo illum honoramus.

Si cultus intra mentem tantum sistat, dicitur *internus*; si vero quibusdam signis, ut genuflexione, signo crucis,

oratione, capitis inclinatione, etc., exterius prodeat, vocatur *externus*.

Dividitur 1° in cultum patriæ, cultum dulciæ et cultum hyperdulciæ. Cultus *patriæ* ille est, in usu Ecclesiæ, quo Deum propter infinitam excellentiam ejus nostramque ab illo dependentiam veneramur: nulli unquam exhiberi potest creaturæ. Cultus *dulciæ*, e contra, ille est quo submissionem nostram quibusdam creaturis propter aliquam earum excellentiam testificamur, vel in ordine naturali, v. g., regi, magnatibus regni, etc., et est civilis; vel in ordine supernaturali, nempe angelis et sanctis in cælo regnantibus, et est religiosus. Cultus *hyperdulciæ* ille est qui B. Mariæ virgini exhibetur: sic vocatur, quia sanctissima Virgo, ratione divinæ suæ maternitatis, omnes creaturas dignitate superat.

Dividitur 2° in absolutum et relativum: cultus *absolutus* proposito objecto, ob propriam excellentiam ejus, directe exhibetur, nec ad aliud refertur; *relativus* vero sic præsentī objecto exhibetur, ut ad aliud referatur: v. g., Christus adoratur propter semetipsum, en cultus absolutus; et cruce propter Christum, en cultus relativus.

Hic breviter nobis tractandum est 1° de cultu Christi, 2° de devotione erga sacratissimum Cor ejus, et 3° de cultu Cruci ejus exhibendo.

ARTICULUS PRIMUS.

DE CULTU CHRISTI.

Certum est Christum, ut Deum, supremo patriæ cultu esse adorandum: in hoc nulla difficultas. Negabant Nestoriani, aut saltem negare debebant Christum ut hominem esse adorandum, siquidem docebant illum moraliter tantum cum divinitate esse conjunctum.

Certum est iterum humanitatem Christi in se sumptam, et a divinitate, per impossibile, separatam, cultu patriæ adorari non posse, sed tantum cultu dulciæ vel hyperdulciæ. *Res per se patet*. Quæstio est igitur an humanitas Christi, Verbo divino conjuncta, cultu patriæ honorari possit.